

Dorota Chłopkowska
Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet Wrocławski
e-mail: dorota.chlopkowska@ibi.uni.wroc.pl

PROGRAM POWSZECHNEJ REJESTRACJI BIBLIOGRAFICZNEJ (UNIVERSAL BIBLIOGRAPHIC CONTROL) U PROGU XXI WIEKU

Dorota Chłopkowska jest absolwentką Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa na Uniwersytecie Wrocławskim (2007), słuchaczką drugiego roku studiów doktoranckich na Wydziale Filologicznym UW. Pracuje w Bibliotece Instytutu. Interesuje się źródłami informacji, bibliografią, bazami danych, informacją w Internecie. Na podstawie pracy magisterskiej opublikowała artykuł pt. *Naukowe czasopisma turystyczne w Polsce w latach 1990-2007*, *Zagadnienia Informacji Naukowej* 2009, nr 1, s. 33-47.

ABSTRAKT: W artykule przedstawiono koncepcję oraz realizację programu Powszechnej Rejestracji Bibliograficznej (UBC). Omówiono postanowienia najważniejszych konferencji zorganizowanych przez IFLA i UNESCO, dotyczących programu UBC – w szczególności opisano kwestię standaryzacji opisów bibliograficznych, formatów zapisu danych, typów rejestrowanych dokumentów w bibliografii narodowej, postaci bibliografii narodowych oraz zadań narodowych centrali bibliograficznych. Przedstawiono najnowsze (2008 r.) zalecenia Biblioteki Kongresu oraz IFLA, dotyczące przyszłości bibliografii narodowych w kontekście rozwijających się technologii elektronicznych.

SŁOWA KLUCZOWE: Powszechna Rejestracja Bibliograficzna. Universal Bibliographic Control. UBC. Bibliografia powszechna. Bibliografia narodowa. UBCIM. Międzynarodowe przepisy katalogowania. ISBD. Format danych MARC. UNIMARC. Międzynarodowy numer książki. ISBN. Międzynarodowy numer wydawnictw ciągłych. ISSN. Egzemplarz obowiązkowy. IFLA. UNESCO. Biblioteka Kongresu.

WPROWADZENIE

Pierwsza próba realizacji uniwersalnej (powszechnej) bibliografii, która rejestrowałaby wszystkie wytwory słowa pisanego, pojawiła się już w XVI w. Była nią *Bibliotheca universalis* Konrada Gesnera (Zurych 1545-1555),

obejmująca około 15 tys. dzieł drukowanych i rękopiśmiennych w językach: greckim, łacińskim i hebrajskim¹. W XVIII w. piśmiennictwo europejskie zarejestrował Teofil Georgi w pracy *Allgemeines europäische Bücherlexikon* (1742-1758). Ostatnie wielkie przedsięwzięcie tego typu przypada na przełom XIX i XX w., gdy Henri La Fontaine oraz Paul Otlet, organizując w 1895 r. w Brukseli Międzynarodowy Instytut Bibliograficzny, podjęli próbę utworzenia kartoteki światowego piśmiennictwa naukowego. Czterdzieści lat później, w 1934 r., postanowiono zakończyć jej uzupełnianie, ponieważ kartoteka przekroczyła 15 mln opisów i stała się tym samym trudna w obsłudze. Zresztą już wcześniej, w czasie I wojny światowej, jej prace zostały wstrzymane i nigdy potem nie nabrały takiego rozmachu jak w pierwszym okresie istnienia.

Koniec XIX w. to również czas powstawania pierwszych centralnych katalogów książek, które spełniały w pewnym zakresie rolę bieżących bibliografii i to one właśnie, a także opracowany w połowie lat sześćdziesiątych XX w. Program Wspólnego Katalogowania (Shared Cataloging Program) Biblioteki Kongresu, przyczyniły się do wyznaczenia nowego sposobu współpracy różnych ośrodków bibliograficznych w tworzeniu jednego zbioru opisów (Cybulski, 1979, s. 166). W tym samym czasie rozpoczęła się automatyzacja bieżącej bibliografii narodowej – w 1961 r. zaczęto opracowywać komputerowo *Deutsche Bibliographie* (stosując instrukcje dotyczące opisu bibliograficznego, opartego na zasadach zatwierdzonych na konferencji IFLA/UNESCO w tym samym roku), a w 1971 r. rozpoczęto komputeryzację *The British National Bibliography* (przy zastosowaniu formatu MARC II).

Różnice koncepcji narodowych spisów bibliograficznych, zwłaszcza po 1950 r., kiedy liczba serwisów bibliograficznych znacznie wzrosła (Cybulski, 1979, s. 168), dotyczyły rodzaju rejestrowanych dokumentów, zasad ich doboru i selekcji oraz opisu bibliograficznego, a także systemów opracowania rzeczowego. Jedynym wspólnym punktem były funkcje, jakie owe spisy miały pełnić: identyfikować autorów i publikacje, a przez to pozwalać użytkownikom na wybór i korzystanie z nich, dostarczać pełnych i autorytatywnych (wiarygodnych) opisów bibliograficznych oraz danych do statystyki wydawniczej, a także tworzyć zbiór opisów, będących podstawą do opracowywania bibliografii retrospektywnych (Cybulski, 1979, s. 169-170).

Postęp techniczny, jaki dokonał się w XX w., pozwolił na usprawnienie zarówno przepływu, jak i przetwarzania informacji bibliograficznej. Wszystkie wyżej wymienione wady dotychczasowych spisów (ich złożoność, zmienność i objętość) przestały mieć znaczenie w kontekście rozwoju technologii elektronicznej. Wiek XX przyniósł też nową koncepcję – współodpowiedzialności poszczególnych krajów w opracowywaniu systemu międzynarodowej bibliografii. Kluczową rolę odegrał tutaj przedstawiony przez IFLA program Powszechnej Rejestracji Bibliograficznej (Universal Bibliographic Control – UBC) inspirowany powyższymi rozwiązaniami.

Program UBC został spopularyzowany na początku lat siedemdziesiątych XX w. przez ówczesnego przewodniczącego IFLA – Hermana Liebaersa. 39. sesję Rady Głównej IFLA w 1973 r. w Grenoble poświęcono niemal wyłącznie różnym zagadnieniom związanym z tym programem. Idea UBC nie powstała jednak w latach siedemdziesiątych – przez poprzedzające ćwierć-

¹ Według *Encyklopedii Wiedzy o Książce* – 15 tys., według innych, np. A. Mendykowej – 19 tys. Zob. A. Mendykowa, 1986, s. 55.

wiecz UNESCO oraz inne międzynarodowe organizacje bibliotekarskie i informacyjne opracowywały różnego typu projekty, skorelowane z ideą tworzenia swoistego, zdecentralizowanego systemu bibliografii uniwersalnej, opartej na opracowywaniu poszczególnych bibliografii narodowych. Pierwszą międzynarodową konferencję, podczas której zajęto się głównie narodowymi serwisami bibliograficznymi, UNESCO zorganizowało już w 1950 r. Jej rekomendacje (m.in. członowość bibliografii narodowych oparta na typologii rejestrowanych dokumentów, rejestracja książek oraz materiałów audiowizualnych czy pobieżnie zaznaczony poziom opisu bibliograficznego, forma publikowania bibliografii oraz jej częstotliwość) zostały zastąpione zaleceniami międzynarodowego kongresu w Paryżu w 1977 r. (Madsen, 1999; Pelcowa, 1976).

UBC W LATACH SIEDEMDZIESIĄTYCH I OSIEMDZIESIĄTYCH

Paryski kongres, dotyczący bibliografii narodowej, zorganizowany zaś przez IFLA/UNESCO w 1977 r., miał ogromny wpływ na realizację programu UBC², mimo iż uchwalono na nim rekomendacje określające jedynie minimalne wymagania dotyczące tworzenia bibliografii narodowej (Ramlau-Klekowska i Karamać, 1996, s. 19). Za minimum uznano rejestrację książek, nowych tytułów czasopism oraz dokumentów urzędowych wydanych na terytorium danego kraju – niezależnie od języka i alfabetu (Cybulski, 1979, s. 170). Zwrócono też uwagę na exteriorica, które, co prawda, nie są zaliczane do narodowej produkcji wydawniczej, ale mogą być uwzględniane w bibliografii narodowej.

Istotną zmianą w definicji bibliografii narodowej było przejście w 1977 r. z „uporządkowanego spisu” na „zbiór narodowych opisów bibliograficznych”, co pozwoliło na objęcie mianem bibliografii narodowej również zbiorów zapisanych w pamięci komputera, na taśmie magnetycznej, mikrofilmach itp. (Cybulski, 1979, s. 169). Nowa definicja bibliografii narodowej postawiła w centralnym punkcie opis bibliograficzny. Jego normalizacja na poziomie umożliwiającym maszynowe przetwarzanie stała się więc koniecznym warunkiem realizacji międzynarodowego systemu bibliografii.

Jednym z filarów programu UBC było założenie ekonomizacji prac bibliograficznych, polegające na jednorazowym prymarnym zidentyfikowaniu i opracowaniu każdego dokumentu w narodowej centrali bibliograficznej i udostępnieniu tego opisu innym użytkownikom informacji, co miało zapobiec dublowaniu prac (Ramlau-Klekowska i Karamać, 1996, s. 23).

Położono nacisk na autorytatywność prymarnej rejestracji dokumentów (włączając tworzenie osobowych i korporatywnych haseł wzorcowych), zgodność opisów bibliograficznych z międzynarodowymi przepisami i normami katalogowania (m.in. ISBD – International Standard Bibliographic Description) oraz wykorzystywanymi formatami opisu danych (MARC). Zauważono też, że warunkiem realizacji UBC jest ustanowienie prawa o egzemplarzu obowiązkowym, stanowiącego podstawę rejestracji bibliograficznej (Zumer, 2008).

² Rezultaty kongresu paryskiego z 1977 r. zostały zawarte w dokumencie *Guidelines for the National Bibliographic Agency and the National Bibliography* (IFLA International Office, 1979).

Myśl skonstruowania międzynarodowego znormalizowanego opisu bibliograficznego (ISBD) pojawiła się w 1969 r. podczas Konferencji Ekspertów ds. Katalogowania w Kopenhadze. Normalizacja miała na celu tworzenie opisów zrozumiałych bez względu na język, w którym zostały wykonane, ponadto miała usprawnić wymianę danych bibliograficznych (Cybulski, 1979, s. 170-171). Rewolucja ISBD dotyczyła głównie podziału opisu na ustalone strefy i określenia funkcji znaków interpunkcyjnych (Ramlau-Klekowska, 1980, s. 113). Struktura ISBD określała elementy opisu bibliograficznego, źródła z których te elementy należy czerpać, kolejność tych elementów, znaki umowne wyróżniające poszczególne elementy opisu oraz formę, w jakiej te elementy powinny być podane.

W 1974 r. IFLA powołała Międzynarodowe Biuro UBC, które na początku działalności skoncentrowało się na opracowaniu międzynarodowych norm opisu bibliograficznego różnego typu dokumentów – ISBD. Prace rozpoczęto od norm dotyczących druków zwartych – ISBD(M) w 1973 r., następnie wydawnictw ciągłych – ISBD(S) w 1975 r., wydawnictw kartograficznych – ISBD(CM) oraz materiałów nieksiążkowych, czyli audiowizualnych – ISBD(NBM) w 1977 r., starych druków – ISBD(A) i druków muzycznych – ISBD(PM) w 1980 r., a także plików komputerowych – ISBD(CF), które zostały zastąpione w 1997 r. normą opisu bibliograficznego zasobów elektronicznych – ISBD(ER).

W 1977 r. przyjęto, że członowość bibliografii narodowej nie jest obligatoryjna, zwłaszcza jeśli chodzi o rejestrowanie małej produkcji wydawniczej. Drukowaną formę bibliografii uznano w 1977 r. za obowiązkową, a pozostałe postaci, jak mikroformy czy taśmy magnetyczne, uznano za zalecane (Ramlau-Klekowska, 1980, s. 103, 113).

Rekomendacje z 1977 r. odnosiły się także do zadań narodowych central bibliograficznych, które powinny być zlokalizowane przy bibliotekach narodowych, co znacznie usprawniałoby proces rejestracji nowych dokumentów (Cybulski, 1979). Miały one zająć się sporządzaniem pełnych autorytatywnych opisów bibliograficznych i ich udostępnianiem w postaci: wydawnictw, kart katalogowych, taśm komputerowych, mikroform oraz ewentualnie w innych formach fizycznych, jakie umożliwi postęp techniczny (Cybulski, 1979, s. 176) oraz prowadzeniem narodowej kartoteki haseł osobowych, korporatywnych i tytułów ujednoczonych³ (również w oparciu o międzynarodowe ustalenia), a także kwestią skróconego rejestrowania publikacji w ramach programu „katalogowania w procesie wydawniczym” (CIP – Cataloguing in Publication). Narodowe centrale bibliograficzne powinny również dążyć do zastosowania w opisach treściowych dokumentów międzynarodowych klasyfikacji. Zalecenia mówiły też o układzie rzeczowym bieżącej bibliografii opartym na międzynarodowych schematach – najbardziej rozpowszechnione były wówczas Klasyfikacja Dziesiąta Deweya i Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiąta – ze względu na brak barier językowych (Ramlau-Klekowska, 1980, s. 112, 118). Ponadto narodowe centrale bibliograficzne, oprócz tworzenia bibliografii narodowej, miały za zadanie dostarczanie użytkownikom krajowym informacji o produkcji wydawniczej innych krajów. W tym celu miały prowadzić wymianę taśm magnetycznych z innymi centralami (Cybulski, 1980, s. 31).

³ W ramach programu UBC w 1984 r. powstały wytyczne dotyczące tworzenia kartotek wzorcowych – *Guidelines for authority and reference entries*, London 1984 (za: Rudnik-Karwatowa, 1995).

Narodowe centrale miały też utworzyć biura międzynarodowych numerów książek (ISBN) i wydawnictw ciągłych (ISSN), ułatwiające identyfikację i wyszukiwanie publikacji w spisach, opracowywać projekty norm bibliograficznych i transmitować międzynarodowe przepisy i normy na grunt narodowy, koordynować wszelkie działania związane z bibliografią narodową, współpracować z innymi jednostkami biblioteki narodowej oraz organizacjami współtworzącymi narodowy system informacji (Cybulski, 1980, s. 35).

Istotną kwestią poruszoną podczas kongresu było zagadnienie egzemplarza obowiązkowego – w 1977 r. UNESCO zostało zobowiązane do opracowania wzorcowego modelu prawa o egzemplarzu obowiązkowym⁴, mającego być podstawą do opracowywania bibliografii narodowej. Model ten powinien odnieść się również do zasad nadawania numerów ISBN i ISSN, dokładnego określenia, jakie dokumenty podlegają temu prawu oraz kto ma ten egzemplarz przekazywać. Egzemplarz obowiązkowy stanowi fundament bibliografii narodowej, archiwizuje dorobek wydawniczy kraju, pozwala na tworzenie statystyki ruchu wydawniczego oraz kompletowanie zbioru bibliotecznego (Cybulski, 1979, s. 175). Rekomendacje dotyczyły również transliteracji – zaproponowano sporządzanie opisów bieżącej bibliografii narodowej nie tylko w oryginalnym języku publikacji, ale też alfabecie – transliteracji na alfabet łaciński powinny podlegać tylko elementy służące szeregowaniu opisów w obrębie zbioru, a więc hasła (Ramlau-Klekowska, 1980, s. 117).

W ramach rozwoju programu UBC planowano opracowanie międzynarodowego kodu identyfikacji bibliotek i narodowych central bibliograficznych. Warto wspomnieć, że równocześnie z UBC powstał program Powszechnej Dostępności Publikacji (Universal Availability of Publications – UAP). Program ten jednak operuje bardziej zaleceniami niż konkretnymi rozwiązaniami łączącymi się z propagowaniem powszechnej dostępności do materiałów bibliotecznych i międzynarodowej wymiany bibliotecznej (Cybulski, 1979, s. 178, 179).

W 1987 r. nastąpiło połączenie programów UBC oraz IMP (International MARC Programme) w jeden – IFLA UBCIM Programme, rozszerzając tym samym UBC o problematykę międzynarodowego formatu MARC. W głównych obszarach zadań programu znalazły się: międzynarodowa norma opisu bibliograficznego ISBD dla wszystkich typów dokumentów, forma i struktura haseł w opisach bibliograficznych (czyli tworzenie kartotek haseł wzorcowych) oraz międzynarodowa wymiana serwisów bibliograficznych na nośnikach maszynowych (Pietruch-Reizes, 1996, s. 259-260).

UBC W LATACH DZIEWIĘCDZIESIĄTYCH

Wiele ogólnych problemów związanych z bibliografią narodową poruszono w 1990 r. podczas seminarium w Sztokholmie, m.in. zagadnienie odpowiedzialności narodowych central bibliograficznych za rejestrację dorobku piśmienniczego – niezależnie od przyszłych form organizacyjnych tej rejestracji.

⁴ W 1981 r. powstały dwa wzorce aktów legislacyjnych dotyczących egzemplarza obowiązkowego – J. Lunn: *Guidelines for legal deposit legislation*, Paris oraz H. Lahse: *Das Modell eines Pflichtexemplargesetzes auf der Grundlage der gesetzlichen Regelungen sozialistischer Staaten*, Leipzig – nie odegrały one jednak znaczącej roli na forum międzynarodowym (Ramlau-Klekowska i Karamač, 1996, s. 24).

Położono nacisk na to, by rejestracją objęto wszelkiego rodzaju publikacje – bez względu na nośnik czy sposób zapisu treści (Ramlau-Klekowska i Karamać, 1996, s. 36).

Zmiany, które zaszły w ciągu dwudziestu lat od paryskiej konferencji, a zwłaszcza rozwój technologiczny (pojawienie się nowych typów dokumentów, nowych form serwisów bibliograficznych oraz nowych możliwości organizacyjnych pracy nad bibliografią poprzez dostęp do sieci), a także krytyczny przegląd zaleceń z 1977 r. dokonany przez Sekcję Bibliograficzną IFLA w 1992 r., sprawiły, że rekomendacje te należało zrewidować na forum międzynarodowym⁵.

W 1998 r. IFLA zorganizowała kolejną Międzynarodową Konferencję Narodowych Służb Bibliograficznych w Kopenhadze⁶. Celem spotkania była weryfikacja i uaktualnienie rekomendacji z 1977 r. w świetle najnowszych udoskończeń technologicznych, a zwłaszcza przeanalizowanie wpływu Internetu oraz dostępności formatów elektronicznych na formę i organizację bibliografii. Nowe rekomendacje zwróciły uwagę na jak najszybszą bieżącą rejestrację dokumentów, dlatego wzięto pod uwagę możliwość współtworzenia bibliografii narodowych nie tylko przez narodowe centrale bibliograficzne, ale też inne instytucje. Podkreślono, że to właśnie centrale narodowe są odpowiedzialne za koordynację programu w swoim kraju. W stosunku do postanowień z 1977 r. zaproponowano trójstopniowy podział typów dokumentów rejestrowanych w bibliografiach (za oczywistą uznano rejestrację książek oraz nowych tytułów czasopism). Zwrócono uwagę, że każda narodowa centrala bibliograficzna sama określa priorytety rejestracji w zależności od potrzeb informacyjnych społeczeństwa, możliwości ekonomicznych, tradycji i kultury kraju.

W przedmowie do końcowych rekomendacji można przeczytać zalecenia bardzo podobne do tych z 1977 r. – zasygnalizowano konieczność wspierania koncepcji UBC jako długoterminowego programu rozwoju światowego systemu rejestracji i wymiany informacji bibliograficznej, potrzebę tworzenia narodowych bibliografii jako warunkujących istnienie bibliografii powszechnej oraz wartość bibliografii narodowych w zapewnianiu pełnego zarejestrowania opublikowanego dziedzictwa narodowego.

Najważniejsze zalecenia z 1998 r. dotyczą: regulacji prawnych egzemplarza obowiązkowego, pilnej potrzeby każdego kraju, w którym rejestruje się bibliografię narodową; egzemplarz obowiązkowy pełni istotną rolę w zachowaniu kulturalnego i intelektualnego dziedzictwa narodowego. Nowe zalecenia nie wymieniają już kategorii rejestrowanych dokumentów – mówią o powinności uwzględniania wszystkich typów dokumentów krajowych – bez względu na formę ich publikacji (drukowaną, audiowizualną czy elektroniczną). Oznacza to, że również dokumenty istniejące w Internecie powinny być traktowane na takich samych zasadach jak pozostałe i powinny znaleźć się w bibliografii narodowej (Zumer, 2008). Według nowych rekomendacji drukowana forma bibliografii przestała być obowiązkowa. Zaakceptowano

⁵ Realizacja programu Powszechnej Rejestracji Bibliograficznej została szczegółowo przedstawiona podczas IV Ogólnokrajowej Narady Bibliografów w 1995 r. w referacie Krystyny Ramlau-Klekowskiej i Barbary Karamać, które zweryfikowały w nim wytyczne programu z realiami ówczesnego świata, biorąc pod uwagę zwłaszcza wpływ sytuacji politycznej i ekonomicznej różnych krajów (Ramlau-Klekowska i Karamać, 1996).

⁶ Sprawozdanie z tego spotkania napisała Jadwiga Sadowska (Sadowska, 1999). Najważniejsze nowe zalecenia z tego spotkania zostały przedstawione również podczas 65. Generalnej Konferencji IFLA w Bangkoku, w referacie Mony Madsen (Madsen, 1999).

fakt, że bibliografie mogą być publikowane w różnych postaciach, które nie zagrażają sobie nawzajem, a są komplementarne wobec siebie (uwzględniono również potrzeby różnego typu użytkowników informacji, m.in. niepełnosprawnych). Zgodnie z zaleceniami narodowe centrale bibliograficzne powinny przygotowywać szczegółowe rekordy opisów bibliograficznych, uwzględniając narodowe i międzynarodowe standardy i zasady katalogowania (ISBD), identyfikacji dokumentów (ISBN, ISSN), kartotek haseł wzorcowych, schematów klasyfikacji⁷, metadanych czy stałego nazewnictwa obiektów elektronicznych (Madsen, 1999).

Ponadto w rekomendacjach przedstawiono zadania IFLA polegające na wspieraniu rozwoju bibliografii w poszczególnych krajach, zwłaszcza narodowych central bibliograficznych, które same mają promować nowe standardy bibliograficzne oraz zadbać o prawo o egzemplarzu obowiązkowym w swoim kraju, prowadzić kursy i seminaria zarówno dla bibliografów, jak i użytkowników informacji, a także stosować się do nowych zaleceń.

UBC NA POCZĄTKU XXI WIEKU

W 2001 r. wydano dwa raporty dotyczące realizacji zaleceń konferencji z 1998 r. – *An examination of national bibliographies and their adherence to ICNBS recommendations*⁸ Barbary Bell i Anne Hasund Langballe oraz *Changes in National Bibliographies, 1996–2001*⁹ autorstwa Unni Knutsen¹⁰.

W 2003 r. podjęto decyzję, że istnienie programu UBCIM, którego celem była koordynacja działań zmierzających do rozwoju systemów i standardów rejestracji bibliograficznej na gruncie narodowym oraz usprawnienie międzynarodowej wymiany informacji bibliograficznej, stało się zbyt ciężkie. Po czterdziestu latach od podjęcia pierwszych międzynarodowych kroków ku stworzeniu systemu uniwersalnej rejestracji bibliograficznej, zakończono program UBCIM. Kontynuacją prac nad formatem UNIMARC, zajęła się Biblioteka Narodowa Portugalii, a pozostałymi zagadnieniami związanymi z programem – ICABS (The IFLA-CDNL Alliance for Bibliographic Standards), czyli porozumienie między IFLA a CDNL¹¹ (IFLA, 2008). ICABS skupia się na strategiach i propozycjach praktycznych sposobów doskonalenia międzynarodowej koordynacji oraz kierowaniu rozwojem w strategicznych obszarach bibliografii. Celem porozumienia jest utrzymywanie, promocja i harmonizacja istniejących standardów i idei związanych z realizacją służby bibliograficznej i informacyjnej, rozwój strategii jej dotyczących, lepsze zrozumienie zagadnienia długoterminowego archiwizowania zasobów elektronicznych (wraz z promocją nowych i rekomendowanych konwencji) (IFLA, 2008).

⁷ Najlepszym rozwiązaniem, mimo zalet klasyfikacji numerycznych, przełamujących barierę językową, wydają się hasła przedmiotowe, które wraz z rozwojem automatycznych przekładów mogą być również przezwyciężyć (Ramlau-Klekowska i Karamać, 1996, s. 30).

⁸ Dostępny w World Wide Web: <<http://archive.ifla.org/VII/s12/pubs/sbrep.pdf>>.

⁹ Dostępny w World Wide Web: <<http://archive.ifla.org/IV/ifla67/papers/143-199e.pdf>>.

¹⁰ Dość szczegółowo historię funkcjonowania IV Oddziału IFLA ds. Rejestracji Bibliograficznej, z uwzględnieniem najważniejszych publikacji poszczególnych sekcji tego oddziału, omawia Patrice Landry (Landry, 2008).

¹¹ Conference of Directors of National Libraries – Konferencja Dyrektorów Bibliotek Narodowych.

Dla dalszego rozwoju bibliografii narodowych istotną rolę odgrywają działania podejmowane przez IFLA, UNESCO oraz Bibliotekę Kongresu, która od początku wspierała rozwój UBC. W 2008 r. zarówno IFLA, jak i Biblioteka Kongresu przedstawiły opracowania dotyczące przyszłości rejestracji bibliograficznej – *On the Record: Report of The Library of Congress Working Group on the Future of Bibliographic Control* stworzony przez Bibliotekę Kongresu oraz *Guidelines for National Bibliographies in the Electronic Age* opracowane przez zespół IFLA.

PRZYSZŁOŚĆ ŚWIATOWEJ REJESTRACJI BIBLIOGRAFICZNEJ WEDŁUG BIBLIOTEKI KONGRESU

W listopadzie 2006 r. Deanna Marcum powołała specjalną Grupę Roboczą w Bibliotece Kongresu, mającą rozważyć przyszłość rejestracji bibliograficznej w XXI w. Powodem podjęcia badań było oświadczenie Biblioteki Kongresu wydane w 2006 r. o zarzuceniu opracowywania kartoteki haseł wzorcowych dla serii. Oświadczenie wywołało lawinę komentarzy i sprawiło, że Biblioteka Kongresu postanowiła przyjrzeć się bibliografii w szerszym kontekście. Badania Grupy skupiły się na trzech zasadniczych problemach: użytkownikach i wykorzystaniu danych bibliograficznych, strukturach i standardach rejestracji bibliograficznej oraz ekonomii i organizacji bibliografii. Wnioski dotyczą roli, jaką rejestracja bibliograficzna i inne serwisy informacyjne, odgrywają w efektywnym zarządzaniu i udostępnianiu materiałów bibliotecznych w rozwijającym się środowisku informacyjnym i technologicznym. Wynikiem prac Grupy jest Raport opublikowany w styczniu 2008 r. w Internecie (Library of Congress, 2008). Jego zalecenia (ponad sto) i zawarte w nim przemyślenia skierowane są nie tylko do Biblioteki Kongresu, ale całej społeczności bibliotekarskiej i innych organizacji, mających wpływ na kształtowanie się bibliografii.

Główna teza Raportu bazuje na stwierdzeniu, że przyszłość rejestracji bibliograficznej będzie zdecentralizowana, oparta na współpracy (między bibliotekami, sektorem prywatnym oraz użytkownikami bibliotek) oraz na wykorzystaniu Internetu. Dane do rejestracji będą pobierane z różnych źródeł; przeobrażenia te nastąpią szybko, a rejestracja bibliograficzna zmieni się ze statycznej w dynamiczną¹².

Raport zaleca przededefiniowanie pojęcia rejestracji bibliograficznej, uniwersum bibliografii oraz roli Biblioteki Kongresu. Docelowo zamiast tworzenia odrębnych źródeł informacji o różnego typu materiałach dostępnych w bibliotekach, w ramach odrębnych procesów, powinno powstać jedno źródło informacji, obejmujące wszelkie materiały (kupowane, licencjonowane), dostępne w sieci, a także unikatowe kolekcje poszczególnych bibliotek. Najistotniejsze jest tu rozproszone, a nie scentralizowane podejście do działań bibliograficznych. Do uniwersum bibliograficznego należy, oprócz bibliotek, wydawców i producentów baz danych, włączyć twórców, dystrybutorów, księgarzy oraz użytkowników, którzy sami tworzą specyficzne dane o materiałach ponad granicami państw dzięki sieci. Biblioteka Kongresu powinna podzielić się

¹² „The future of bibliographic control will be collaborative, decentralized, international in scope, and Web-based. Its realization will occur in cooperation with the private sector, and with the active collaboration of library users. Data will be gathered from multiple sources; change will happen quickly; and bibliographic control will be dynamic, not static” (Library of Congress, 2008).

odpowiedzialnością za kształtowanie współczesnej bibliografii z innymi instytucjami. Raport kładzie duży nacisk na konieczność rozwoju PCC – Program for Cooperative Cataloging, czyli programu katalogowania rozproszonego (Library of Congress, 2008). Twórcy Raportu, mając świadomość, że zawarte w nim informacje stanowią bardziej zalecenia i ogólne dyrektywy niż szczegółowy plan działania, przedstawili je w pięciu ogólnych obszarach:

1. Zwiększenie efektywności tworzenia rekordów bibliograficznych – przez eliminację dublowania opisów i usprawnienie współpracy oraz wymiany rekordów¹³, a także przez maksymalne wykorzystanie danych całego „łańcucha wsparcia” źródeł informacji (pochodzących od wydawców, księgarzy czy zagranicznych bibliotek). Powtarzanie czegoś, co już zostało wykonane powoduje straty – zarówno czasu, jak i pieniędzy, które można by wykorzystać na opracowywanie dokumentów nieopracowanych. Wszystko to przyczynia się do opóźnień w dostarczaniu informacji o dokumentach. Ponadto dublowanie rekordów często doprowadza do sytuacji, gdzie w jednej bazie funkcjonuje kilka opisów tego samego dzieła, z których trudno później wybrać poprawny. Należałoby przeanalizować i dostosować standardy katalogowania, tak by możliwa była współpraca między bibliotekarzami, wydawcami i księgarzami, przy czym trzeba uświadomić wydawcom marketingowe zalety prawidłowego opisu. Warto byłoby też wykorzystać istniejące już w sieci dane do wzbogacenia opisu (m.in. abstrakty, charakterystyki treściowe, metadane w postaci audiowizualnej, także opisy, recenzje załączane przez księgarzy i inne instytucje), poprzez wymianę danych między formatami MARC, ONIX oraz programem CIP, który powinno się całkowicie zautomatyzować¹⁴ przy wytyczeniu zaleceń współdziałania z formatem danych ONIX (Online Information Exchange).

W Raporcie zauważa się, że hasła wzorcowe bardzo rzadko wykorzystywane są przez użytkowników, ale mimo to nie powinno się rezygnować z ich tworzenia ze względu na czas i koszty. Należy bowiem zwrócić uwagę, iż wiele mechanizmów wyszukiwawczych polega na powiązaniu już istniejących haseł – nawet jeśli nie jest to widoczne dla użytkowników baz danych. W zakresie tworzenia kartotek haseł wzorcowych, zwłaszcza wobec narastającej fali nowych autorów, należałoby podjąć szerszą współpracę uwzględniającą wydawców, dystrybutorów, księgarzy, samych użytkowników i autorów, którzy mogą pomóc w eliminowaniu niejasności w identyfikacji.

2. Skupienie się na działaniach bardziej wartościowych – w szczególności chodzi o rozszerzenie wzbogacania wiedzy poprzez udostępnianie rzadkich i unikatowych materiałów (książek, broszur, archiwaliów, rękopisów, materiałów dźwiękowych i graficznych, fotografii i map), które mają coraz większe znaczenie w edukacji i badaniach naukowych. Raport podkreśla jednak, że trudno mówić o znaczeniu tych zbiorów, ponieważ wciąż brakuje badań doty-

¹³ W ramach PCC działającego na terenie Stanów Zjednoczonych przygotowano pięcioletni plan strategiczny „PCC 2010”, który zakłada udział przy współkatalogowaniu również indywidualnych osób, które nie należą do PCC. Ponadto podczas 74. Światowej Konferencji IFLA przedstawiono sesję posterową dotyczącą PCC – była to pierwsza prezentacja PCC w ramach IFLA (Marcum, 2008).

¹⁴ Program ECIP (Electronic Cataloguing in Publication Program) od stycznia 2007 r. zastąpił w Bibliotece Kongresu tradycyjny program CIP (Library of Congress, 2006). Na razie brak zgodności między programem ECIP i formatem MARC. Biblioteka Kongresu stworzyła natomiast przejście do wymiany danych z formatu ONIX 1.0 do formatu MARC, a także inne narzędzia konwersji, m.in. z formatu MARC na język XML, pracuje też nad formatem MARCXML, przekonwertowaniem zwykłego tekstu czy informacji zapisanych w formacie Dublin Core na dane czytelne w formacie MARC 21 (Marcum, 2008).

czących ich wykorzystywania oraz potrzeb użytkowników w tym zakresie. Należy dostosować istniejące zalecenia i zasady opisu do zbiorów specjalnych oraz zastanowić się nad zróżnicowaniem poziomów opisu w zależności od rodzaju opisywanego dokumentu.

3. Określenie przyszłych rozwiązań technologicznych – głównie poprzez zwrócenie uwagi na Internet i jego możliwości. Należy podkreślić, że nie tylko ludzie korzystają z danych bibliograficznych, ale też urządzenia, które wchodzi w różnego typu interakcje z informacją bibliograficzną i wykorzystują je w swoich mechanizmach (np. przeglądarki). W Raporcie zwrócono uwagę, iż zbyt często dane przechowywane w bazach bibliotek nie są ujawniane internetowym aplikacjom, a w związku z tym – nie są widoczne jako rezultaty prac wyszukiwarek internetowych, ponieważ format MARC jest używany już tylko w środowisku bibliotekarskim. W związku z rozwojem technologii i sieci istnieje potrzeba opracowania nowego formatu zapisu danych czy też wymiany danych, które byłyby kompatybilne z innymi danymi dostępnymi w sieci (m.in. recenzjami, komentarzami lub tzw. tagami). Pozwoliłoby to na szersze wykorzystanie informacji zawartych w katalogach bibliotecznych. Najbardziej dyskusyjnym zaleceniem Raportu było wstrzymanie prac nad RDA (Resource Description and Access)¹⁵ ze względu na brak wymiernych korzyści płynących z jego tworzenia.

4. Określenie przyszłego środowiska – głównie przez ułatwienie włączenia wartościujących i innych dostarczanych przez użytkowników informacji do opisów źródłowych. Jest wielu różnych użytkowników informacji bibliograficznej – każdy z nich ma inne potrzeby, oczekiwania i cele, ponad 3/4 z nich ma dość niskie pojęcie na temat posługiwania się katalogami bibliotecznymi, a tylko niecały 1% wysoko rozwinięte umiejętności zarówno w zakresie obsługi katalogów, jak i posługiwania się wiedzą, dotyczącą działów rzeczowych (Library of Congress, 2008). Szybki rozwój technologii i Internetu sprawia, że użytkownicy mają coraz większe możliwości wyszukiwania informacji (wyszukiwarki, księgarnie internetowe, specjalistyczne bazy danych, katalogi biblioteczne itd.) i podobnie jak to jest w wyszukiwarkach użytkownicy oczekują, że wyniki wyszukiwania w katalogach będą rankingowane, organizowane i pogrupowane, a nie prezentowane w neutralny sposób. Biblioteki wychodząc naprzeciw tym oczekiwaniom, tworzą kolekcje i porządkują wyniki wyszukiwania według tematu, języka, klasyfikacji czy formatu¹⁶. Nieliczne systemy biblioteczne pozwalają nawet na manipulację oraz dodawanie nowych danych do katalogów przez użytkowników. Raport zaleca prace nad systemami, które pozwoliłyby na współtworzenie baz z użytkownikami bez ingerencji w integralne dane utworzone przez bibliotekę. Pomogłaby tutaj realizacja struktury FRBR, która według twórców Raportu, jest rzadko wdrażana, a przez to słabo się rozwija¹⁷, oraz uproszczenie języka haseł przedmiotowych Biblioteki Kongresu (LCSH – Library of Congress Subject Headings) i udostępnienie ich bibliotekom i innym partnerom.

5. Umocnienie pozycji bibliotekarza poprzez edukację oraz rozwój badań ilościowych i jakościowych dotyczących kosztów, zysków i wartości informacji

¹⁵ Przeciwno wstrzymaniu prac opowiedziały się m.in. British Library (British Library, 2007), a także liderzy Biblioteki Kongresu, Narodowej Biblioteki Medycznej (National Library of Medicine) oraz Narodowej Biblioteki Rolniczej (National Agricultural Library) (MLNC, 2008).

¹⁶ Biblioteka Kongresu prezentuje swoje fotografie, wykorzystując popularną aplikację do zarządzania i dzielenia się grafiką – Flickr (Marcum, 2008).

¹⁷ The British Library twierdzi, że to nie kwestia braku testów, ale braku danych opartych na strukturze FRBR (British Library, 2007).

bibliograficznej samej w sobie oraz traktujących o zależnościach w rejestracji bibliograficznej czy wpływu globalizacji na jakość lub wartość tej informacji. Ponadto programy nauczania z zakresu informacji naukowej i bibliotekoznawstwa należałoby standaryzować i uaktualniać. Jeśli nie będą one nadążały za szybko rozwijającym się środowiskiem technologicznym i nie będą dostosowane do rzeczywistości, wkrótce zabraknie wykwalifikowanej kadry, która będzie mogła zaspokoić potrzeby rynku. Należy postarać się, by więcej materiałów było dostępnych w Internecie za darmo lub przynajmniej w przystępnej cenie, a także udostępnianych na zasadzie e-learningu. Niezbędna jest też współpraca między praktykami a teoretykami bibliografii, która wesprze inicjatywy badawcze i sprawi, że będą one bardziej odpowiednie w stosunku do potrzeb.

Biblioteka Kongresu otrzymała wiele komentarzy do opublikowanego pod koniec 2007 r. szkicu Raportu, m.in. odpowiedź British Library (BL), która w przeważającej większości zgadza się z zawartymi w nim zaleceniami. Zauważa, że dobrze rozwijająca się współpraca między środowiskiem wydawców a środowiskiem bibliografów w Wielkiej Brytanii wynika z jasno określonych komercyjnych zasad zapisanych w specjalnych kontraktach. Co do drugiego postulatu – BL opowiada się za uwzględnieniem technologii Web 2.0 (m.in. tagów czy wiki) w swoich katalogach. Dostrzega się potrzebę skonstruowania nie-MARC-owskiego zapisu danych (być może opartego na XML-u) oraz konieczność tego, że środowisko bibliografów powinno zauważyć możliwości współpracy z większymi dostawcami informacji, jak: Google, Microsoft czy LibraryThing (British Library, 2007).

ZALECENIA IFLA DOTYCZĄCE BIBLIOGRAFII NARODOWYCH

Zmiany, jakie nastąpiły w ciągu ostatnich 20 lat, dotyczące typów dokumentów, procesu publikacji, formy bibliografii (od drukowanej, przez CD-ROM do baz danych dostępnych online), a także specyficzne potrzeby i wymagania użytkowników – wymagają nowego spojrzenia na bibliografie narodowe w nowym środowisku.

Guidelines for National Bibliographies in the Electronic Age opracowane przez IFLA w 2008 r. stanowi jedynie szkic, który powstał ze względu na dość mgliste i nieprecyzyjne ustalenia konferencji z 1998 r. Przewodnik zawiera szczegółowe wskazówki dotyczące bibliografii narodowych w dobie elektronicznej. W siedmiu rozdziałach przedstawiono najważniejsze problemy historii bibliografii narodowej, próbując odpowiedzieć na pytanie, jak powinna wyglądać współczesna bibliografia narodowa.

Zalecenia przedstawiają najważniejsze zadania bieżącej bibliografii narodowej, która realizuje je najlepiej poprzez jak najszybszą rejestrację publikacji prezentującą różnego rodzaju informacje, autorytatywność opisów, kompletność rejestrowanych dokumentów, uwzględnienie narodowych i międzynarodowych standardów, służąc jako kontynuacja bibliografii retrospektywnej. Wytyczne poruszają zagadnienie współlistnienia bibliografii wśród innych źródeł informacji (katalogów wydawniczych, księgarskich, księgarskich i biblioteka, a także takich dostawców informacji jak Amazon). Dostrzega się konieczność badań użytkowników bibliografii narodowej (nie tylko użytkowników końcowych, ale też bibliotekarzy, wydawców, księgarzy oraz innych organizacji i instytucji), przedstawia zarys ich potrzeb i oczekiwania wobec informacji bi-

bibliograficznej. We wskazówkach zwrócono uwagę, iż gwałtowny wzrost liczby publikacji i informacji w ostatnim dziesięcioleciu spowodował, że zalecenie z 1998 r. o rejestrowaniu całości bieżącej produkcji wydawniczej jest nierealne. Zaprezentowano szeroki wachlarz kryteriów selekcji zróżnicowanych dokumentów elektronicznych. Dokument proponuje, które z nich uwzględnić w bibliografii narodowej (głównie ze względu na ich wartość merytoryczną), a które opuszczać (maile, chaty, aplikacje, reklamy, gazety), choć jego twórcy zdają sobie sprawę z faktu, że nie można przewidzieć, które okażą się w przyszłości istotne.

Zalecenia dotyczą również uzupełnienia prawa o egzemplarzu obowiązkowym o dokumenty elektroniczne. Znalazł się w nich rozdział autorstwa Alana Danskina, który ma służyć jako praktyczny przewodnik wdrażania zaleceń z 1998 r. Autor przedstawia w nim m.in. rolę narodowej centrali bibliograficznej w tworzeniu bibliografii narodowej, sposób dostosowania poziomu opisów do rodzajów rejestrowanych dokumentów (zwłaszcza sieciowych), współpracę z wydawcami w ramach programu CIP.

Maja Žumer w swoim rozdziale porusza problemy funkcjonalności (możliwości formułowania zapytań w bibliograficznych bazach danych, sposób prezentacji wyników, dostępne pomoce, współdziałanie na forum międzynarodowym – ISBD, FRBR, FRAD, RDA, MARC, DC, ONIX, protokół Z39.50, DOI i inne) oraz interfejsu (prosty, przejrzysty, tolerancyjny na błędy użytkowników, najlepiej ujednoczony dla źródeł bibliograficznych) bibliografii narodowych.

Kolejny rozdział przybliża zagadnienie organizacji i zarządzania bibliografią narodową. Omawia przykłady struktur administracyjnych – biblioteka narodowa jako narodowa centrala bibliograficzna, narodowe centrale jako części innych instytucji, rozproszenie zadań między różne centrale, np. w zależności od rodzaju rejestrowanych materiałów, niezależne centrale bibliograficzne. Podaje wzory rozwiązań problemu egzemplarza obowiązkowego oraz przykłady biznesowych rozwiązań wprowadzonych w różnych krajach. Porusza zagadnienie praw autorskich oraz promocji i marketingu, którym twórcy bibliografii nie poświęcają dostatecznej uwagi, organizacji danych bibliograficznych czy prezentacji bibliografii narodowej. Ostatni rozdział to przykładowy scenariusz współpracy bibliografii narodowych z wydawcami.

WNIOSKI

Szybki rozwój technologiczny najprawdopodobniej pozwoli rozwiązać wiele istniejących jeszcze problemów związanych z rejestracją bibliograficzną. Tworzenie nowego formatu zapisu danych wydaje się być zbędne. Prace nad odpowiednimi konwersjami powinny wkrótce przynieść pożądany efekt i bibliografie tworzone z niemałym wysiłkiem zostaną zauważone przez wyszukiwarki internetowe, takie jak Google. Staną się wówczas nieocenionym źródłem informacji dla milionów użytkowników, tak jak to jest w przypadku zawartości bibliotek cyfrowych, spełniających standardy OAI-PMH, posługujących się formatem Dublin Core.

Istotne jest, że środowisko bibliotekarskie i bibliograficzne dostrzega potrzebę uwzględniania nowych technologii, chcąc nadać za zmieniającymi się potrzebami użytkowników, którym ma przecież służyć. W dobie technologii elektronicznych obecność w Internecie staje się właściwie kwestią bycia w ogóle. Wydaje się, że stan taki można osiągnąć wyłącznie poprzez współpra-

cę z innymi środowiskami i serwisami informacyjnymi. Tak jak niemożliwa była realizacja bibliografii uniwersalnej bez międzynarodowej współpracy narodowych central bibliograficznych, tak niemożliwa jest realizacja „globalnej wioski informacji”, uwzględniającej zasoby bibliografii, bez współpracy środowiska bibliograficznego i bibliotekarskiego ze środowiskiem wydawców, księgarzy, autorów oraz środowiskiem użytkowników, którzy stanowią najważniejsze ogniwo w przepływie informacji.

Konieczne wydaje się przeprowadzenie badań stanu bibliografii narodowych na świecie i porównanie ich z raportem B. Bell z 2001 r. Przemyślenia wymaga kwestia egzemplarza obowiązkowego, dotycząca dokumentów elektronicznych. O ile dokumenty dostarczane na nośnikach fizycznych – CD-ROM, DVD itp., nie powinny wzbudzać wątpliwości, o tyle forma archiwizowania dokumentów sieciowych pozostaje wciąż kwestią problemową.

Warto podkreślić, że przytoczone zalecenia dotyczą m.in. udostępniania informacji o zbiorach specjalnych bibliotek, o czym wcześniej nie dyskutowano na międzynarodowym forum w kontekście bibliografii. Należałoby tu rozważyć współpracę z ośrodkami, które zajmują się dygitalizacją zbiorów, czyli np. w Polsce głównie z twórcami bibliotek cyfrowych.

Zakończenie programu UBCIM w 2003 r. podyktowane było zapewne osiągnięciem wysokiego poziomu normalizacji i standaryzacji bibliografii narodowych. Teraz konieczne będzie jedynie wprowadzenie ich we wszystkich bibliografiach narodowych. Zapewne koordynacja tych wdrożeń powinna pozostać w gestii IFLA i UNESCO, a także Biblioteki Kongresu, która choć unika miana biblioteki narodowej *de facto*, taką rolę właśnie pełni. Konferencje organizowane przez te instytucje oraz zalecenia, jakie pojawiają się w wyniku tych konferencji miały, i zapewne nadal będą mieć, istotny wpływ na kształt i rozwój narodowych serwisów bibliograficznych na całym świecie.

BIBLIOGRAFIA

- British Library (2007). *Report on the Future of Bibliographic Control: British Library response to the Library of Congress Working Group on the Future of Bibliographic Control* [online]; [dostęp: 21.05.2009]. Dostępny w World Wide Web: <[http://www.bl.uk/bibliographic/pdfs/bl_response_lcwgfbc\(final\).pdf](http://www.bl.uk/bibliographic/pdfs/bl_response_lcwgfbc(final).pdf)>.
- Cybulski, Radosław (1979). Bibliografia narodowa jako ogniwo światowego systemu informacji. *Rocznik Biblioteki Narodowej*, T.21-13, s. 165-182.
- Cybulski, Radosław (1980). Stan i perspektywy rozwoju bibliografii w Polsce. W: *III Ogólnokrajowa narada Bibliografów, Warszawa 5-7 VI 1978 r.*, Warszawa: BN, s. 17-43.
- IFLA (2008). *IFLA Core Activity: IFLA-CDNL Alliance for Bibliographic Standards (ICABS): Background* [online]; [dostęp: 20.05.2009]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ifla.org.sg/VI/7/icabs-background.htm>>.
- IFLA International Office (1979). *Guidelines for the National Bibliographic Agency and the National Bibliography* [online]; [dostęp 20.05.2009]. Dostępny w World Wide Web: <<http://unesdoc.unesco.org/images/0004/000486/048658Eo.pdf>>.
- Knutsen, Unni (2003). *Electronic national bibliographies: state of the art review* [online] IFLA; [dostęp: 20.05.2009]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ifla.org.sg/IV/ifla69/papers/109e-Knutsen.pdf>>.
- Landry, Patrice (2008). *IFLA to the rescue: how Division IV (Bibliographic Control) is responding to new issues in Bibliographic Control* [online]; [dostęp: 20.05.2009]. Dostępny w World Wide Web: <<http://archive.ifla.org/IV/ifla74/papers/096-Landry-en.pdf>>.
- Library of Congress (2006). *ECIP replaces conventional CIP program* [online]; [dostęp: 20.05.2009]. Dostępny w World Wide Web: <<http://cip.loc.gov/endofpaperCIP.html>>.
- Library of Congress (2008). *On the Record: Report of The Library of Congress Working Group on the Future of Bibliographic Control* [online]; [dostęp: 20.05.2009]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.loc.gov/bibliographic-future/news/lcwg-on-therecord-jan08-final.pdf>>.

- Madsen, Mona (1999). *ICNBS 1998 New Recommendations for the National Bibliography* [online]. [dostęp: 20.05.2009]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ifla.org/IV/ifla65/papers/015-123e.htm>>.
- Marcum, Deanna B. (2008). *Response to On the Record: Report of the Library of Congress Working Group on the Future of Bibliographic Control* [online]; [dostęp: 20.05.2009]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.loc.gov/bibliographic-future/news/LCWGRptResponse_DM_053008.pdf>.
- Mendykowa, Aleksandra (1986). *Podstawy bibliografii*. Warszawa: PWN.
- MLNC (2008). *Response to the Working Group on the Future of Bibliographic Control* [online]; [dostęp: 20.05.2009]. Dostępny w World Wide Web: <<http://pipeup.wordpress.com/2008/05/06/response-to-the-working-group-on-the-future-of-bibliographic-control/>>.
- Pelcowa, Janina (1976). Uniwersalna Rejestracja Bibliograficzna (Universal Bibliographic Control – UBC). *Przegląd Biblioteczny*, z. 2, s. 141-157.
- Pietruch-Reizes, Diana (1996). Nowoczesne technologie w bibliografii i informacji naukowej. W: *IV Ogólnokrajowa Narada Bibliografów, Warszawa 7-9 czerwca 1995: referaty i dyskusja*. Warszawa: BN, s. 269-288.
- Plassard, Marie-France (2004). *IFLA and Authority Control* [online]; [dostęp: 20.05.2009]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.sba.unifi.it/ac/relezioni/plassard_eng.pdf>.
- Ramlau-Klekowska, Krystyna (1980). Aktualne problemy organizacyjne i metodyczne bibliografii narodowych. W: *III Ogólnokrajowa Narada Bibliografów, Warszawa 5-7 VI 1978 r.* Warszawa: BN, s. 99-122.
- Ramlau-Klekowska, Krystyna; Karamać, Barbara (1996). Szanse i zagrożenia współczesnej bibliografii narodowej. W: *IV Ogólnokrajowa Narada Bibliografów, Warszawa 7-9 czerwca 1995: referaty i dyskusja*. Warszawa: BN, s. 18-38.
- Rudnik-Karwatowa, Zofia, red. (1995). *Informatyzacja bibliografii sławistycznej: materiały międzynarodowej konferencji naukowej: Warszawa, 6-7 grudnia 1994*. Warszawa: Wydaw. Energeia.
- Sadowska, Jadwiga. (1999). II Międzynarodowy Kongres Bibliografów. W: *Narodowe i regionalne serwisy bibliograficzne: materiały z ogólnopolskiej konferencji nt. „Automatyzacja serwisów bibliograficznych, bibliografie regionalne, bibliografia narodowa – stan prac i zamierzenia” Warszawa 2-4 grudnia 1998 r.*, [red. tomu Jan Wotosz]. Warszawa: Wydaw. SBP. (Propozycje i Materiały; 26). s. 104-107.
- Žumer, Maja, ed. (2008). *Guidelines for National Bibliographies in the Electronic Age* [online]; [dostęp: 20.05.2009]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ifap.ru/pr/2008/n080616b.pdf>>.
- Żmigrodzki, Zbigniew, red. (2000). *Bibliografia: metodyka i organizacja*. Warszawa: Wydaw. SBP.
- Żmigrodzki, Zbigniew; Babik, Wiesław; Pietruch-Reizes, Diana, red. (2006). *Informacja naukowa: rozwój, metody, organizacja*. Warszawa: Wydaw. SBP. (Nauka, Dydaktyka, Praktyka; 79).

Dorota Chłopkowska

The Institute of Library and Information Studies

Wrocław University

e-mail: dorota.chlopkowska@ibi.uni.wroc.pl

THE PROGRAM OF UNIVERSAL BIBLIOGRAPHIC CONTROL IN THE BEGINNING OF TWENTY-FIRST CENTURY

KEYWORDS: Universal Bibliographic Control. UBC. Universal bibliography. National bibliography. UBCIM. International standards of cataloging. ISBD. MARC format of data. UNIMARC. International standardized book number. ISBN. International standardized serial number. ISSN. Legal deposit. IFLA. UNESCO. Library of Congress.

ABSTRACT: The author presents a concept and implementation of Universal Bibliographic Control program. Statements from the most important IFLA and UNESCO congresses on UBC are discussed – in particular standards for bibliographic data, formats for data, types of documents recorded in national bibliographies, forms of national bibliographies and tasks of national bibliographic agencies. Finally, the author reports on the most up-to-date (2008) Library of Congress and IFLA guidelines concerning the future of national bibliographies in the context of rapidly evolving electronic information technologies.

Artykuł wpłynął do Redakcji 7 lipca 2009 r.